

Пасічник Д.

ЯВИЩЕ ПУРИЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Історія мови тісно пов'язана з історією народу. Усвідомлення з боку етносу національної самобутності активізує, як правило, певні мовні функції: етнооб'єднувальну та етнодиференціювальну, коли на перше місце висувається ставлення мовця до мови, до її специфічності й оригінальності. Але, коли окремі суспільні прошарки захоплюються культурою іншого народу, чужі слова починають жваво проникати до національної мови.

XIX – XX століття – доба важливих суспільно-політичних подій: революцій, війн; епоха пожвавлення демократичного руху. Власне в такі періоди і відбуваються суттєві мовні зміни, зокрема посилюються вияви пуризму. На певних етапах історичного розвитку явище мовного пуризму присутнє в більшості європейських мов, оскільки майже всі розвинені літературні мови, на думку С.Я.Єрмоленко, постійно переживають дві протилежні тенденції. Одна тенденція пов'язана з витворенням спільного для всіх мов інтернаціонального фонду, що поширюється, запозичується із мов, які мають загальноєвропейський світовий престиж. Друга тенденція викликає до життя власні, “домашні” засоби для вираження нових понять, і ці власні засоби нерідко протиставляються інтернаціональним.

У своїй роботі ми за основу беремо визначення пуризму надане українськими мовознавцями: пуризм [франц. purism - чистий] -1. Показне прагнення до чистоти й суворості моралі. 2. Надмірне прагнення зробити недоторканими якість норми мови, вберегти її від іншомовних впливів, від неологізмів, вульгаризмів тощо.

Варто зазначити, що славісти виокремлюють три фази пуризму як явища: 1) пуризм як позитивне явище, що пробуджує прогресивні сили; 2) етап застою (стагнації), коли розвиток припиняється; 3) переродження пуризму в шовінізм.

Нова потужна хвиля пуристичних виявів у 90-х роках XX і на початку XXI століття охопила здебільшого мови країн колишнього соціалістичного табору. Але український лінгвопуризм кінця XX – початку XXI ст., маючи чимало спільного з подібними явищами в інших мовах, вирізняється специфічними рисами, наприклад, відмовою од питомих ресурсів при термінотворенні.

З часу, коли українська мова стала державною, ставлення до пуризму змінилося. У сучасному мовознавстві пуризм здебільшого розглядають як явище багатогранне. Позитивне в пуризмі – прагнення залучити до вжитку якнайбільше власних мовних ресурсів, що безпосередньо впливає на самоусвідомлення нації, на її самоутвердження. Негативним у пуризмі є його надмірне прагнення очистити мову від усіх запозичень, не зважаючи на їх усталеність. Слушно виникає питання, наскільки пуристичні тенденції минулої спадщини можуть відбитися на теперешньому термінотворенні. З одного боку, демократичні зрушення на Україні, піднесення національної самосвідомості стали характерною ознакою 90-х років 20 сторіччя, з другого, тотальна зрусифікованість нашої термінології викликає бажання замінити на національне. Отже, пуризм як специфічна форма ставлення особи та етносу до

мовних норм більш або менш активно виявляється на всіх етапах розвитку мови і посилюється в критичні, визначальні для нації періоди історії, хоча в кожному з них йому притаманні специфічні риси.

Робота виконана під керівництвом доц. кафедри українознавства та політології Чушкової О.В.